

Nihilismin ylittäminen

Nietzschen ja Kierkegaardin ratkaisut nihilismin ongelmaan

Vili Hokka

Kandidaatintutkielma

Filosofia

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta

Jyväskylän yliopisto

Syksy 2021

Sisällysluettelo

1. Johdanto	1
2. Nihilismi terminä	3
2.1 Eksistentiaalinen nihilismi	4
2.2 Reduktiivinen nihilismi	4
2.3 Abyssaalinen nihilismi	5
2.4 Nihilismin tasot.....	5
3. Nietzsche	6
3.1 Lauma ja yksilö	7
3.2 Viimeinen ihminen	9
3.3 Yli-Ihminen.....	10
3.4 Kameli, leijona, ja lapsi	10
3.5 Konklusio	12
4. Kierkegaard	13
4.1 Kierkegaardin nihilismi	13
4.2 Vuoroviljely.....	14
4.3 Uskon ritari	15
4.4 Uskon ritariksi tuleminen, rajallinen ja rajaton.....	17
4.5 Ihminen synteessä, tasapaino.....	18
4.6 Synteesi	21
5. Nietzschen ja Kierkegaardin näkemysten yhteneväisyys	21
6. Merkitys nihilismille postmodernissa kontekstissa	23
7. Lopuksi	25
8. Lähteet	27

1. Johdanto

”Jumala on kuollut”. Nämä Friedrich Nietzscheen yhdistetyt kuuluisat sanat loivat alkua modernille ja postmodernille aikakausille, jossa ajatukset ylemmästä merkityksestä näyttäytyvät mahdottomina. Monelle ei ole enää mielekästä ajatella elämän kietoutuvan muuhun kuin omaan, havaittavissa ja koettavissa olevaan ympäristöön. Enää ei ole kahleita, jotka pitäisivät ihmisen kiinni tietyssä ajattelutavassa. Toisaalta enää ei myöskään ole valmista taustaa, jonka puoleen voisi välittömästi kääntyä silloin, jos kokee ettei omalla elämällä ole merkitystä. Ihminen voi periaatteessa olla, mitä hän haluaa, mutta entä silloin, kun ei tiedä mitä haluaa? Tämä puolestaan tuo esiin nihilismin ongelman: miten elämän merkityksettömyydestä kärsivä yksilö voisi pärjätä maailmassa, jossa ei ole enää yhtä mielekästä katsoa itsensä ulkopuolelle tarkoituksen toivossa?

Tutkimukseni tarkoituksena on tarkastella eksistentialismifilosofian kautta sitä, miten nihilismin ongelmaan on pyritty vastaamaan. Hyödynnän eksistentialismia sen aihepiiriin valmiiksi keskittyvän luonteen vuoksi. Eksistentialismi itsessään on kuitenkin liian laaja pohja tutkimukseeni, joten olen päättänyt rajata tarkasteluni kahteen keskeiseen eksistentialistifilosofiin: Friedrich Nietzscheen ja Søren Kierkegaardiin.

Nietzsche valikoitui tarkasteluni kohteeksi hänen keskeisen asemansa vuoksi: hän on yksi tunnetuimmista nihilismia käsitelleistä filosofeista, ja hänen ajattelunsa on vahvasti liittynyt elämän ja olemassaolon merkityksen tutkimiseen. Kierkegaard valikoitui tutkimukseeni osittain samoista syistä, mutta myös siksi, että hänen teologinen taustansa saattaa tuoda tutkimukseen poikkeavaa näkökulmaa, jota toiset filosofit eivät välttämättä tarjoaisi.

Toteutin tutkimustani tarkastelemalla valitsemieni filosofien kirjallisuutta, sekä heidän ajatteluaan tulkitsevia teoksia. Tarkastelussani keskeistä on se, miten tarkasteltavien filosofien ajattelusta voidaan mahdollisesti johtaa ratkaisuja nihilismin ongelmaan, myös nykymaailmassa. Pyrin tutkimuksessani vertailemaan kahden valitun filosofin näkemyksiä, etsien niistä sekä eroja että yhtäläisyyksiä. Lopuksi käyn läpi havainnot ja tiivistän, mitä mahdollisesti hyödyllistä ja soveltamiskelpoista materiaalia tutkimuksesta on mahdollista johtaa.

Nihilismi on tutkimuksessani keskeisessä asemassa. Termi on kuitenkin melko monikäsitteinen, joten tulen täsmentämään tutkimukseni alkupuolella, mitä tarkoitan nihilismillä. Pyrin täten rajaamaan käsiteltävää ongelmaa siten, että sekä tutkimus että tutkimuksen tarkasteleminen

onnistuvat selkeästi. Täten on huomioitava, että tutkimukseni keskittyy vain tiettyyn rajattuun tulkintaan nihilismistä, eikä sitä siten voida välttämättä soveltaa nihilismiin jossain toisessa tulkintaympäristössä.

Työn merkitys on sen havainnollistaminen, miten eksistentialismin ja filosofian kautta yleensäkin on mahdollista tunnistaa ja mahdollisesti myös pyrkiä vastaamaan ihmisen kohtaamiin vaikeuksiin. Postmoderni ihminen, kuten toistenkin aikakausien ihmiset, on edelleen altis olemassaolon ja merkityksen kysymyksille. Monet edesmenneet eksistentialisteiksi nimetyt vaikuttivat kirjoittavan näistä ongelmista tyyllillä, joka loi kuvaa niiden voimistumisesta tulevaisuudessa. Ehkä onkin tullut aika katsoa menneisyyteen, ja soveltaa heidän ajatteluaan myös nykyisyyteen.

2. Nihilismi terminä

Jotta saamme käsityksen käsiteltävästä aiheesta, katson parhaaksi aloittaa määrittelemällä ja rajaamalla sitä, mitä tarkoitan, kun tässä opinnäytteessä viitataan *nihilismiin*. Rajaukseni pohjana käytän Ashley Woodwardin teosta *Nihilism in Postmodernity*.

Teoksessaan Woodward viittaa nihilismin etymologiseen taustaan latinan kielessä: nihilismi on johdettu sanasta ”nihil”, joka tarkoittaa ”ei mitään” (Woodward, 2009, 7). Tämä itsessään antaa jo merkittävän viittauksen siihen, miten nihilismia ymmärretään. Woodward kertoo, että nihilismia on yleisesti ymmärretty negatiivisena asenteena elämään (Woodward, 2009, 7). Tällainen määritelmä on kuitenkin vielä liian laaja, jotta sitä voitaisiin hyödyntää.

Woodward täsmentääkin määrittelyään: hän viittaa Friedrich Jacobin tulkinnasta johdettuun nihilismiin. Tämän tulkinnan kautta hän päättelee nihilismin olevan filosofisista, maailmaa ja olemassaoloa koskevista tulkinnoista johdettua kärsimystä. Tällöin tietyt filosofiset näkökulmat tuntuvat vievän elämästä niin paljon arvoa pois, että itse elämänhalu voi muuttua kyseenalaiseksi. Nihilismi tällöin haastaa pohtimaan sitä, mistä oikeastaan elämämme merkitys ja sen arvostaminen tulee. (Woodward, 2009, 8.) Tällaisia haasteita voi varmasti esiintyä ilman nihilismiakkin, mutta nihilistille ne ovat merkityksellisempiä.

Tämä on jo täsmällisempi määritelmä siitä, miten nihilismi voidaan tulkita. Tästä huolimatta se ei kuitenkaan vielä ole tarpeeksi täsmällinen, jotta sitä voitaisiin hyödyntää. Nihilismin ymmärtäminen pelkäsi filosofiseksi tulkinnaksi tuntuu rajaavan sen liiaksi abstraktiseksi ongelmaksi, vaikka sillä voidaan katsoa olevan yhteyksiä ”konkreettisemmiksi” mielletäviin ongelmiin. Woodward tuokin ilmi, että erityisesti Nietzschestä johdetussa ajattelussa nihilismi ei esiinny pelkkänä abstraktiona, vaan ihmiskunnassa ilmenevänä varsinaisena ongelmana. (Woodward, 2009, 8.)

Tulen myöhemmin tässä opinnäytteessä tarkastelemaan sitä, miten Nietzsche on tulkinnut ja pyrkinyt tarjoamaan ratkaisua nihilismin ongelmaan. On kuitenkin tärkeää, että pääsemme ensin hyväksyttävään tulkintaan siitä, mitä nihilismi on. Seuraavaksi esittelen kolme muotoa, joissa nihilismin voi tulkita esiintyvän.

2.1 Eksistentiaalinen nihilismi

Woodwardin mukaan nihilismi voidaan jakaa esimerkiksi epistemologiseen, moraaliseen, metafyyriseen, poliittiseen ja eksistentiaaliseen nihilismiin. Hän keskittyy näistä eksistentiaaliseen nihilismiin, sillä se käsittelee koetun merkityksettömyyden tuomaa ongelmaa. (Woodward, 2009, 9.) Nämä muut nihilismin muodot eivät ole käsiteltävän aiheen kannalta olennaisia, joten jätän ne tutkimukseni ulkopuolelle.

Woodward katsoo, että eksistentiaalisen nihilismin selventämiseksi on keskeistä erottaa se *eksistentiaalistisesta* nihilismistä. Tämä johtuu siitä, että eksistentiaalistinen nihilismi ymmärtää nihilismia esimerkiksi individualismin ja subjektivismien käsitteiden kautta. Eksistentiaalinen nihilismi on ymmärrettävissä laajempänä ilmiönä, joka on kiinnittynyt elämän arvon ja merkityksen kysymyksiin. Tällainen epäselvyys on tärkeää siksi, että se antaa tarvittavaa joustavuutta käsitteiden määrittelylle, jotta näitä käsitteitä voitaisiin sitten hyödyntää mielekkäästi käsiteltävässä aiheessa. (Woodward, 2009, 9–10.)

Eksistentiaalinen nihilismi on jo määritteeltään sellainen, että sen kautta pystyy saamaan käsityksen siitä, mitä tarkoitan nihilismillä tutkimuksessani. Tästä huolimatta katson, että on tarpeellista esitellä Woodwardin kaksi eri tapaa ymmärtää eksistentiaalista nihilismia: *reduktiivinen* nihilismi ja *abyssaalinen* nihilismi. Woodwardin mukaan nämä ovat kaksi eksistentiaalisen nihilismin päämuotoa, joiden kautta olemassaolon merkityksen ja arvon voi katsoa negatoituvan (Woodward, 2009, 10–11).

2.2 Reduktiivinen nihilismi

Reduktiivisessa nihilismissä Woodwardin mukaan merkitys menetetään reduktion kautta. Tässä ilmiössä viitataan vahvasti filosofiseen reduktioon, jolloin ilmiötä tulkintaan ikään kuin se ”ei olisi muuta kuin” jotain, jota tietyssä filosofisessa suuntauksessa tarkastellaan. Tässä ajattelussa reduktio johtaa nihilismiin siksi, että se, mitä reduktiossa menetetään, on sitä, jonka voidaan katsoa antavan elämälle merkityksen. (Woodward, 2009, 11.)

Tämä tarkoittavaa sitä, että korostettaessa ihmisen ja olemassaolon fyysistä olemusta, ei jää jäljelle enää sellaisia tekijöitä, jotka antaisivat elämälle merkitystä ja arvoa. Kun ihmisen elämää

redusoidaan esimerkiksi biologisten tekijöiden summaksi, jäljelle ei jää mitään, josta johtaa miellekyyttä elämälle ja arvoa olemassaololle. Kyseessä on siten nihilismiin saapuminen eräänlaisen ”tästäkö kaikessa on vain kyse?”- kokemuksen kautta.

2.3 Abyssaalinen nihilismi

Abyssaalisessa nihilismissä Woodward viittaa rajojen ja toimintakehysten poistumisesta aiheutuvaa merkityksen menettämistä. Ihmisellä ei tällöin ole enää viitekehystä, jonka kautta hän voisi toteuttaa itseään. Abyssaalinen nihilismi johtuu kriteerien ja ”ohjenuorien” puuttumisesta, jolloin yksilöllä ei ole apuvälineitä siihen, miten hän voisi valita eri vaihtoehtojen välillä. Ihmisellä ei tällöin ole taustaverkkoa, jonka kautta valita esimerkiksi eri poliittisten tai moraalisten toimien välillä. (Woodward, 2009, 11.)

Tulkitsen, että tällainen nihilismin muoto johtuu siis siitä, ettei yksilölle ole enää saatavilla niin selkeitä rakenteita, että hänen olisi helppo toteuttaa itseään niiden kautta. Nykyään ei ole enää mielekästä ajatella, että olisi osa jotain tiettyä, vaan pikemminkin pyritään siihen, että ihminen voisi käyttää vapauttaan tehdäkseen itsestään sellaisen, millainen hän itse haluaa olla. Nihilismi tässä kontekstissa tulisi silloin esimerkiksi siitä, ettei välttämättä tiedä, mitä itseltään ja elämältä haluaa.

Abyssaalinen nihilismi Woodwardin mukaan viittaakin siihen, mitä esimerkiksi Nietzsche ja Kierkegaard tarkoittivat viitatessaan *syvyyden* (abyss) käsitteeseen. Tämä syvyys kuvastaa hänen mukaansa sitä, miten ihminen, joka ei kykene valitsemaan arvoja, uskomuksia tai toimintatapoja, ei koe elämässä olevan arvoa tai merkitystä. Tämä merkityksen menettäminen johtuu elämän suunnan ja rakenteen puuttumisesta, mitä hänen mukaansa olisi merkityksellisen elämän peruslähtökohta. Woodward katsookin, että postmodernin teorian kriitikot viittaavatkin juuri abyssaaliseen nihilismiin syyttäessään postmodernia nihilismistä. (Woodward, 2009, 11–12.)

2.4 Nihilismin tasot

Woodwardin teoksessa postmodernia tarkastellaan osin toisten tutkijoiden tulkinnan kautta. Yksi, ehkä yksi merkittävimmistä postmodernin nihilismin tutkijoista on Jean Baudrillard. Baudrillardin mukaan postmodernissa nihilismissä on kyse nihilismin toisesta ja kolmannesta tasosta, ensimmäisen tason liittyessä 1800- lukuun ja moderniin aikaan. Toisessa tasossa nihilismi ilmenee merkityksen tuhoutumisen kautta. Tässä tasossa rationaalisuuden merkitys tuhoaa eksistentiaalisen

merkityksen. Siten siihen liittyvät kaikki ne nihilismin muodot, joissa merkitys tuhoutuu rationaalisuuden kautta, eli Baudrillardin mukaan ne, jotka käsittelevät Jumalan kuolemasta johtuvaa nihilismiä. (Woodward, 2009, 134–135.)

Nihilismin kolmannessa tasossa on Baudrillardin mukaan kyse eräänlaisesta rationaalisuuden aikaansaamasta ylivalaistuksesta. Hän kutsuu tätä tasoa nimellä *The Nihilism of Transparency*. Kyse on siitä, että rationaalisuus on poistanut ”valollaan” eksistentiaalisen merkityksen jokaisesta tarkasteltavasta kohteesta. Nihilismin luonne on tällöin hänen mukaansa eräänlaista melankoliaa merkityksen katoamista kohtaan. (Woodward, 2009, 135–136.) Tämä muistuttaa aiemmin tarkastelemaamme reduktiivista nihilismiä: rationaalisuus redusoi merkityksen. Myös nähdäkseni abysaalinen nihilismi toteutuu tätä kautta: mikäli rationaalisuus hallitsee maailmaa, mistä olisi löydettävissä rakenteita itsensä toteuttamiseksi ja merkityksen löytämiseksi?

On huomioitava, että kyseessä on kuitenkin yhden tahon näkemys nihilismistä postmodernissa. Siten ei tulisi olettaa, että kyseessä on ainut postmodernia ja nihilismiä tulkitseva näkemys. Tutkimukseni rajallisuuden vuoksi katsoin kuitenkin parhaaksi tuoda esiin Woodwardin teoksessa Baudrillardin teoriaa käsittelevän osan, sillä hän mielestäni ilmaisi parhaiten Nietzsche ja Kierkegaardin nihilismin ilmenemisen postmodernissa maailmassa.

3. Nietzsche

Friedrich Nietzsche on luultavasti yksi tunnetuimmista nihilismiin yhdistettävistä filosofiista. Siksi onkin luontevaa tarkastella hänen näkemystään nihilismistä, ja sen ylittämisestä. Nietzscheen nihilismin osalta on syytä keskittyä siihen, miten hän on nähnyt nihilismin vaikuttavan yhteiskunnassa, ja lähteä tarkastelemaan hänen näkemyksiään tämän torjumiseksi.

Andrew Huddleston on katsonut Nietzscheen nihilismin olevan kyvyttömyyttä löytää arvoa ja merkitystä elämästä, ja elämän tarjoamista ”korkeammista aspekteista”. (Huddleston, 2019, 15–16.) Tällainen näkemys näyttää eroavan jonkin verran Woodwardin esittelemästä nihilismistä: se ei suoraan vaikuta viittaavan abysaalisen tai reduktiivisen nihilismin kaltaisiin tekijöihin. Woodward ei lisäksi ainakaan suoraan mainitse abysaalisisessa tai reduktiivisessä nihilismissä ”korkeampia aspekteja”. Katsoisin kuitenkin, että Huddlestonin ja Woodwardin nihilismikäsitteet ovat yhdistettävissä: esimerkiksi abysaalinen nihilismi pitää sisällään ajatuksen ympäristön muuttumisesta sellaiseksi, ettei itsensä toteuttaminen ole samalla lailla toteutettavissa kuin mitä se

aiemmin on ollut. Voidaan tulkita, että tämä ympäristön muutos on voinut luoda tilanteen, jossa näistä ”korkeammista aspekteista” sekä elämän merkityksestä ei ole enää yhtä helppoa ottaa kiinni.

Huddleston ei täsmennä, mitä tässä korkeammilla aspekteilla tarkoitetaan. Hän kuitenkin mainitsee esimerkiksi, että ”Erinomaisuutta ylistetään, mutta viimeiselle ihmiselle se ei merkitse mitään.” (Huddleston, 2019, 13.) Tästä päätelisin, että korkeammilla aspekteilla viitataan mihin tahansa tavoitteluun, jossa pyritään saavuttamaan selkeästi muita korkeampi taso. Esimerkiksi intohimoinen ylenemisentavoittelu työelämässä tai sosiaalisessa hierarkiassa, tai missä tahansa osa-alueella, jossa on mahdollisuus erottua. Tämä ei kuitenkaan tarkoittaisi pelkkää statuksen tavoittelua, vaan kaikkea, jossa voi erottua muista ihmisistä.

3.1 Lauma ja yksilö

Nietzsche itse antoi esimerkkejä siitä, miten nihilismi hänen mukaansa vaikuttaa yhteiskunnassa. Yksi näistä esimerkeistä on *laumamoraali*. Esimerkiksi kirjassaan *Beyond Good and Evil*, Nietzsche kuvailee laumamoraalia ominaisuudeksi, joka on ollut ihmisissä siitä lähtien, kun ihmisiä on ollut. Ihmislaumat jakautuvat komentaviin sekä komennettaviin, ja näistä jälkimmäisen kokema seuraamisen tarve omaksuu sen, mitä jokin komentava entiteetti, kuten vanhempi, opettaja, laki, yhteiskuntaluokka tai yleinen mielipide, määrittelee. (Nietzsche, 2014, 133.)

Nietzsche kuvailee myös sitä, mitä tapahtuisi, jos tällainen lauma-ajattelu vietäisiin äärimmäisyyksiinsä: ei olisi enää komentajia tai itsenäisiä ihmisiä, tai jos olisi, ne kokisivat huonoa omaatuntoa. Komentaakseen tällaisten ihmisten olisi hämättävä itseään. Tämä hämäys toteutetaan kuvitellun ”korkeamman” arvon toteuttajan roolissa: Huonoa itsetuntoa potevat komentajat esittäytyisivät esimerkiksi lain tai Jumalan, tai jopa lauman ajattelulta lainattujen ideoiden edustajina. (Nietzsche, 2014, 134.)

Tällaiset ”komentajan” roolissa vaikuttavat ihmiset voinee tulkita tekopyhiksi roolimalleiksi. Nietzsche kuvaileekin ilmiötä ”komentajien tekopyhäksi moraaliksi” (Nietzsche, 2014, 134). Tämä tekopyhyys voisi nykyaikanakin ilmetä sellaisissa ihmisissä, jotka nostavat itsensä korkeampaan asemaan niillä arvoilla, joita ihmiset jo valmiiksi kunnioittavat. Katsoisin että sillä, mikä asema on kyseessä, ei ole varsinaista merkitystä. Huomionarvoisempaa on ajatus siitä, että tällainen ihminen ei lopuksi eroa yhteisönsä tai ympäristönsä hyväksymistä näkemyksistä.

Komennettavia laumaihmissä Nietzsche puolestaan luonnehtii ihmisiksi, jotka näkevät itsensä ainoana sallittavana ihmismuotona, ja jotka kunnioittavat ainoastaan sellaisia arvoja, jotka pitävät heidät laumalleen hyödyllisinä: esimerkiksi ryhmähenki, maltillisuus ja ahkeruus. (Nietzsche, 2014, 134.)

Näkisin tällaisessa laumakäyttäytymisessä nihilismin tulevan esiin Woodwardin abysaalissa nihilismissä kuvaamalla tavalla; tällainen yhteisö, jossa arvostetaan ainoastaan sellaisia arvoja, jotka hyödyttävät kokonaisuutta, ei voi tarjota mielekästä taustarakennetta sellaiselle, jonka tahto ja omat arvot ovat ristiriidassa tai vähintäänkin paheksuttuja yhteisön silmin tarkasteltuna.

On ehkä mahdollista myös nähdä, miten reduktiivinen nihilismi voisi liittyä lauma-ajattelussa esiintyvään nihilismiin. Mikäli yksilö havaitsee ympäristönsä muodostuvan lähinnä laumaa hyödyttävistä arvoista, ja sen tahtoa mukailevasta moraalista, voinee tapahtua eräänlainen redusointi: yksilön kokema ympäristö ei näyttäytyisi tällöin minään muuna kuin kokonaisuuden miellyttämisenä ja toisilta omaksuttujen arvojen noudattamisena. Merkityksettömyyden tunne seuraa tällöin esimerkiksi siitä, että yksilö huomaa olevansa vain häneltä odotettujen arvojen ja ominaisuuksien summa.

On tosin huomioitava, ettei Nietzsche kehota yksilöä eroamaan ”laumastaan” vain sen tähden, että niin voi tehdä. Hän katsoo, että mikäli yksilö todella kokee osaltaan luonnolliseksi noudattaa lauman sisäistä, altruistista moraaliperatiivia, olisi yksilön paikka tällöin laumassaan. (Nietzsche, 1968, 162.) Tästä huolimatta Nietzsche ei hyväksy sitä, että lauman ajattelu nostettaisiin yleiseksi moraaliksi: laumassa vallitsevien ideoiden tulisi hallita laumassa, muttei sen ulkopuolella (Nietzsche, 1968, 162).

Nietzschen lauma-ajattelun tulkitseminen on katsoakseni havainnollistanut hyvin sitä, miten nihilismi voi esiintyä yhteiskunnassa. On huomioitava, ettei lauman arvojen noudattaminen itsessään vielä edusta nihilismia. Nihilismin vaikutus alkaa siinä, kun ihminen ei koe lauman arvoja omakseen, mutta joutuu niitä ryhmäpaineen alaisena noudattamaan.

Laumamoraalin kuvaaminen luo pohjaa Nietzschen tarjoamille ratkaisulle. Nämä ratkaisut nousevat siten esittelystä ongelmasta, joten niiden paremman ymmärtämisen takaamiseksi olen katsonut tärkeäksi esitellä ensin sen, mihin ratkaisua tarjotaan. Seuraavaksi tarkastelen käsitettä, jonka voi katsoa olevan sekä ratkaisu että ongelma samanaikaisesti.

3.2 Viimeinen ihminen

Ehkä kuuluisimmassa teoksessaan *Näin puhui Zarathustra*, Nietzsche käyttää tarinankerrontaa filosofiansa välittämiseksi. Hän kertoo Zarathustrasta, eräänlaisesta profeettaerakosta, joka kirjan alkuvaiheessa laskeutuu vuoreltaan ihmisten joukkoon opettaakseen heitä. Yksi ensimmäisiä opetuksia, joista hän saarnaa, kertoo viimeisestä ihmisestä.

Zarathustra kuvaa viimeistä ihmistä olennoiksi, joka karttaa elämän osalta rankkoja seutuja. Hän tekee työtä, sillä työ on tapa viihtyä, muttei kuitenkaan liiaksi, sillä viihdytys voi rasittaa. Sekä rikastuminen että köyhtyminen ovat kumpikin liian vaivalloisia, eikä ole enää paimenia vaan yksi lauma, jossa kaikki ovat samanlaisia: kaikki tahtovat samaa, jokainen on sama. Toisintuntevia pidetään hulluina. (Nietzsche, 2008, 32–33.)

Tämä antaa kuvaa siitä, mitä Nietzsche viimeisellä ihmisellä tarkoittaa: tulkitsen, että viimeinen ihminen on lauman mukana liikkuva yksilö, joka ei halua kohdata elämässään haastavia tilanteita, vaan hän tahtoo elää tasaisessa nautinnon virrassa. Hän haluaa välttää kärsimystä sen kaikissa muodoissa, mukaan lukien itsensä kehittämistä ja johonkin korkeampaan tähtäämisen tuomasta kärsimyksestä.

Viimeistä ihmistä ei ole suoraan missään vaiheessa kutsuttu nihilistiseksi, joskin häntä yleisesti sellaisena pidetään (Huddleston, 2019, 2). Viimeinen ihminen ei vaikuta kuitenkaan kärsivän tilastaan. Huddlestonin mukaan viimeinen ihminen ei edes näe niitä houkuttimia, joita korkeampien arvojen tavoittelussa voisi olla (Huddleston, 2019, 12–13).

Tätä kautta tarkasteltuna katsoisin, että viimeinen ihminen olisi nähtävissä eräänlaisena, joskaan ei ilmeisen mielekkäänä, ratkaisuna nihilismin ongelmaan: Viimeinen ihminen ei kärsi, sillä hän ei tähtää lauman ulkopuolelle, ollen tyytyväinen omaan ympäristöönsä mikäli se tarjoaa hänelle mahdollisuuden välttää kärsimystä. Hän pyrkii nauttimaan siitä, mitä elämä ja lauma pystyy hänelle tarjoamaan ilman suurempia ponnisteluja. Viimeisellä ihmisellä ei olisi ilmeisesti edes ymmärrystä korkeampia arvoja kohtaan, joten hän ei kärsi niiden puutteesta.

Tällainen ratkaisu vaikuttaisi kuitenkin puutteelliselta: entä jos yksilö on tullut tietoiseksi korkeammista arvoista, ja haluaa tavoitella niitä? Tällöin ei tunnu mielekkäältä, että yksilön pitäisi sulkea niiltä silmänsä, ja keskittyä viimeisen ihmisen tavoin tasaiseen nautintoon välittömässä

ympäristössä. Jos ihminen todella kokee, ettei hän voi toteuttaa kutsumuksiaan laumassa, on hänen pyrittävä siitä eroon, ja kohti *Yli-ihmistä*.

3.3 Yli-Ihminen

Kirjassaan *Näin puhui Zarathusta* Nietzsche kuvailee tavallista ihmistä seuraavasti: ”Ihminen on eläimen ja yli-ihmisen välille jännitetty köysi – köysi kuilun yli.” (Nietzsche, 2008, 30) Ihmiseen viitataan myös siltana eikä maalina (Nietzsche, 2008, 30). Tämä näyttäisi ilmentävän sitä, että nykyihminen on eräänlainen välivaihe, ja yli-ihminen kohde, jota kohti kulkea.

Saarnatessaan yli-ihmisestä kansalle Zarathustralle naurettiin ja ilveiltiin. Ainut asia, jolla hän sai herätettyä kiinnostusta oli silloin, kun hän kertoi viimeisestä ihmisestä. Tällöin hänen yleisönsä innostui, ja he tahtoivat tulla viimeisiksi ihmisiksi. (Nietzsche, 2008, 32–33.) Katsoisin tämän heijastavan sitä, miten yksilölle asetetaan lauman puolesta odotuksia: mikäli yksilö tahtoo tavoitella sellaisia ominaisuuksia, jotka ovat laumassa vallitsevan ajattelun ulkopuolella, hän saattaa joutua naurunalaiseksi ja syrjityksi. Jotta yksilö voisi kuitenkin toteuttaa itseään, hänen olisi uskallettava seurata omaa tahtoaan.

Kirjassa Zarathustra myös luettelee metaforia, joilla hän luonnehtii yli-ihmistä; hän kutsuu yli-ihmistä mereksi, johon ihmisen likainen joki voi liueta likaamatta häntä. Hän myös ilmoittaa ”rakastavansa sitä, joka ei pidättele pisaran vertaa henkisyystään, vaan haluaa olla kokonaan hyveensä henki: näin hän liukuu henkenä sillan yli”. (Nietzsche, 2008, 28–30.) Yli-ihmisestä merenä tulkitsisin Nietzschen tarkoittavan sitä, että yksilön olisi pyrittävä sietämään häneen erilaisuudestaan kohdistuvaa halveksuntaa. Olisi siis tultava mereksi, johon tämä ihmisen likainen joki voi vaikutuksetta liueta.

Yli-ihmistä voisi kyetä tavoittelemaan myös sellainen, joka ei pidättele henkisyystään. Tulkitsen tämän tarkoittavan sitä, että yli-ihmisen tavoittelussa on tärkeää omistautua itselleen ja omalle suuntaukselle. Sillan yli liukuminen viittaisi siihen, että tällä tavalla toimiva yksilö olisi onnistuneesti matkalla kohti yli-ihmisyyttä.

3.4 Kameli, leijona, ja lapsi

Nietzschen kautta tulkittuna nihilismi voidaan siis ylittää pyrkimällä tunnistamaan sen, mitä haluaa, ja erottumaan laumasta, mikäli laumassa pysyminen olisi itsensä toteuttamisen kannalta

vahingollista. Yli-ihmisyyttä kohti siirtyminen on olennainen osa nihilismin ylittämistä, sillä sen kautta yksilö vaikuttaisi tulevan todelliseksi itsekseen, vapaana häneen vaikuttavista ulkoisista tekijöistä, kuten lauman tahdosta ja yhteisön moraal säännöistä. Todellisella ”itsellä” viitataan tässä siihen, mitä yksilö voisi olla silloin, jos hän voisi vapautua ulkoisista vaikuttimista; itsenäinen, autenttisempi ihminen.

Jotta ihminen voisi kuitenkin kulkea kohti yli-ihmistä, on hänen Nietzsche mukaan koettava kolme muodonmuutosta. Nämä muodonmuutokset on tyypillisesti nähty yleiskatsauksena siihen, miten ihminen voi Nietzsche mukaan kehittyä kohti yli-ihmistä. (Jesinghausen, 2010, 28.) Näistä ensimmäinen on kameli. Zarathustra esittelee kamelin kantavana henkenä: ”Mikä on painavaa? Näin kysyy kantava henki; se polvistuu kuin kameli, ja haluaa tulla hyvin kuormatuksi” (Nietzsche, 2008, 40). Tämän jälkeen kantava henki luettelee painavia asioita. Hän esittelee painavaksi esimerkiksi sen, että ”hieroo ystäväyttä kurojen kanssa, jotka eivät koskaan kuule sitä, mitä pitäisi”, ja sen, että ”rakastaa niitä, jotka halveksivat takaisin, ja ojentaa käsi kohti kummitusta, kun se haluaa pelotella vastaan.” Kantava henki, kuin kameli, ottaa nämä taakat itseensä, ja suuntaa kohti erämaata. (Nietzsche, 2008, 40.)

Kantava henki tai kameli vaikuttaisivat viittaavan siihen, että vapautuakseen yksilön on hyväksyttävä omakseen taakat, joita elämä sille osoittaa. Se ottaa omakseen hyvän ja pahan, halveksunnan ja pelon. Katsoisin tämän tarkoittavan sitä, että yksilön on oltava vahva, ja kohdattava häneen suunnattu kritiikki ja kärsimys silloin, kun hän pyrkii vapautumaan hänelle osoitetuista edellytyksistä. Kamelia onkin kuvattu tahdonvoimaa edustavaksi olennoiksi (Jesinghausen, 2010, 30).

Seuraava muodonmuutos on leijona. Nietzsche mukaan leijonan henki sanoo ”minä tahdon”. Kamelia luonnehditaan vaatimattomaksi ja kunnioittavaksi, mutta leijonaa tarvitaan luomaan vapautta jotta uusia arvoja voitaisiin luoda. Oikeuden ottaminen uusiin arvoihin olisi kantavalle hengelle liian pelottavaa, siksi täytyy tulla leijonaksi: itsensä vapauttamiseksi tarvitaan petoeläin, joka voi ryövätä vapauden lohikäärmeeltä, joka on nimeltään ”sinun pitää”. (Nietzsche, 2008, 41.) Lohikäärmeen on tulkittu symboloivan niitä arvoja, joita yhteisö on historiansa aikana kerryttänyt, ja se myös ilmentää kieltoa uutta itsenäistä ajattelua kohtaan (Jesinghausen, 2010, 30–31).

Jotta ihminen pystyisi kamppailemaan häneen kohdistettavia odotuksia vastaan, on hänen tultava vahvaksi kuin leijona. Ihmisen on siten paitsi oltava valmis kohtaamaan hänelle osoitetut odotukset

ja velvollisuudet, hänen on myös muututtava henkisesti siten, että hän voi sanoa velvollisuuksille ”ei”, ja ryöväätä itselleen vapauden. Nietzsche kuvaakin, että leijonaa tarvitaan luomaan pyhän ”ein” velvollisuudelle (Nietzsche, 2008, 41). Leijona ilmentääkin vapaata tahtoa sekä itsenäisyyttä (Jesinghausen, 2010, 31). Täten yksilön on siis tultava itsenäiseksi ja vapaaksi jotta hän voisi irrottautua aikaisemmista arvoista. Tämä ei kuitenkaan vielä riitä, vaan tarvitaan vielä yksi muodonmuutos yli-ihmisen polulla.

Viimeinen muodonmuutos, joka ihmisen olisi tehtävä, olisi tulla lapseksi. Nietzsche kuvaa lasta muun muassa unohdukseksi ja uudeksi aluksi sekä pyhäksi kyllä- sanomiseksi. Tätä pyhää kyllä-sanomista vaaditaan Nietzschen mukaan ”luovuuden leikkiin”. (Nietzsche, 2008, 41–42.) Lapsella viitataan uusien arvojen luomiseen, sillä hän on uusi alku, sekä unohdus, mikä viittaa vanhojen arvojen unohtamiseen (Jesinghausen, 2010, 31). Ihmisen olisi siten vapauduttava vanhoista arvoista, ja luotava uusia, itsensä mukaisia arvoja ilman, että mikään ulkoinen taho voisi tähän vaikuttaa. Tällöin hän olisi saavuttanut yli-ihmisen aseman.

On tosin huomioitava, että Nietzsche ei pitänyt yli-ihmistä sellaisena, joka voitaisiin, ainakaan modernina aikana saavuttaa. Kuten hän sanoi, nykyihminen voi olla vain silta yli-ihmiseen (Nietzsche, 2008, 30). Se, mitä tästä voi nihilismin ylittämiseksi ammentaa, on se, miten yksilö voi tulla omaksi itsekseen. Hän voi tunnistaa laumamoraalin vaikutuksen, ja pyrkiä siitä eroon Nietzschen muodonmuutoksia mukaillen.

3.5 Konklusio

Nietzschen vastaus nihilismin ylittämiseksi vaikuttaisi etenevän seuraavasti: Yksilön on tunnistettava häneen vaikuttavat lauman odotukset ja velvollisuudet ja päätettävä, kokeeko hän toteuttavansa itseään laumassa, vai poikkeako hänen tahtonsa ympäristöstä. Laumassa vallitsevan dynamiikan tunnistamiseksi Nietzsche on esitellyt muun muassa komentavia ja komentavia entiteettejä. Näiden tunnistaminen on tärkeää, jotta niistä voidaan nihilismin ylittämiseksi erota.

Nihilismin ylittämiseksi on kuitenkin myös jatkettava eteenpäin, Nietzschen mukaan kohti yli-ihmistä. Laumasta on siten erottava, mutta se itsessään ei vielä riitä: on kestettävä sitä taakkaa, joka tällaisesta valinnasta nousee. On oltava vahva, jotta voisi jättää taakseen ne arvot, jotka ennen pitivät paikallaan. Lopuksi on oltava vapaamielinen ja luova, on unohdettava vanhat arvot ja

keskityttävä niihin, jotka todellisesti kiinnostavat yksilöä itseään. Tällöin yksilö voi luoda itselleen tilan, jossa hän Nietzschen kautta tulkittuna on ylittänyt nihilismin.

4. Kierkegaard

Kierkegaard on usein mielletty ensimmäiseksi eksistentiaalistiksi. Hänen taustansa eroaa Nietzschestä siinä, että hän vaikutti olevan kristitty, mikä saattaa vaikuttaa hänen ajattelunsa piirteisiin keskeisellä tavalla. Tästä huolimatta uskon, että hänen ajattelustaan löytyy myös yhtenäisiä piirteitä Nietzschen kanssa.

On huomioitava, ettei Kierkegaard kirjallisuudessaan käyttänyt termiä ”nihilismi”. Hän kuitenkin käsittelee aiheita, jotka ovat luonteeltaan nihilistisiä. Näiden tarkastelemisen kautta pyrin hahmottamaan, miten hänen näkemyksensä voisivat auttaa nihilismin ylittämisessä, ja miten ne vertautuvat Nietzschen ajatteluun.

4.1 Kierkegaardin nihilismi

Yksi Kierkegaardin tunnetuimmista teoksista on *Either/Or*. Tähän teokseen liittyen Karsten Harries on kirjoittanut kirjan *Between nihilism and faith : a commentary on Either/or*. Tulen käyttämään tätä teosta apunani Kierkegaardin ajatusten tulkitsemisessä *Either/or*-teokseen keskityttäessä.

Kirjansa alkusanoissa Harries kertoo, että Kierkegaardin ajattelu pyrkii asettamaan vapaan, mielikuvitukseen nojaavan yksilön paikalle, joka jäi vapaaksi Jumalan kuoleman myötä. (Harries, 2010, XV.) Tästä voidaan havaita, että ongelman ennakoasetelma on samanlainen kuin Nietzscheillä: Jumala on kuollut, ja ihminen on jäänyt yksin itsensä kanssa. Nihilismin uhka, siten kuin se esimerkiksi abysaalissa nihilismissä ymmärretään, on täten läsnä myös Kierkegaardin ajattelussa.

Kierkegaardin kirjoitustyyli on melko runollista, mikä osaltaan on havaittavissa myös Nietzschen teksteissä. Hän esimerkiksi kertoo yksinäisyydestä seuraavaa: ”On olemassa hetkiä, jolloin saattaa tulla huomattavan liikuttuneeksi siitä, että huomaa jonkun olevan täysin yksin maailmassa. Toissapäivänä huomasin tyttöraukan kävelemässä yksin konfirmoitavaksi.” (Kierkegaard, 1987, 21.) Harriesin mukaan tämä havainnollistaa nihilismiä eräänlaisena kodittomuuden muotona (Harries, 2010, 18). Kierkegaardin ajattelussa on läsnä kuulumattomuuden tunteesta nousevaa nihilismiä.

Siten hänen ajatuksensa näyttäisivät olevan yhteneväisiä Nietzsche ajattelun kanssa: kodittomuuden tunne vaikuttaa samanlaiselta mitä Nietzsche tarkoitti puhuessaan laumasta ja yksilöstä.

Täten voidaan katsoa, että sekä Nietzsche että Kierkegaard näkevät nihilismin ongelman suurin piirtein samalla tavalla. Seuraavaksi siirryn tarkastelemaan sitä, mitä Kierkegaard tarjoaa tähän ongelmaan ratkaisuksi, ja miten nämä ratkaisut eroavat Nietzsche vastaavista.

4.2 Vuoroviljely

Kirjassaan *Either/Or* Kierkegaard nostaa esiin tylsyyden käsitteen. Tylsyyttä hän kuvailee kaiken pahan aluksi. (Kierkegaard, 1987, 285–286.) Tämä ei kuitenkaan vielä ole kovin täsmällinen kuvaus siitä, mitä Kierkegaard tylsyydellä tarkoittaa. Hän havainnollistaa sitä esittämällä kertomuksen tylsyyden vaikutuksesta ihmisen historiassa, kuinka Aatami tylsistyi ja hänelle luotiin Eeva, kuinka he tylsistyivät, kuinka myöhemmin ihmiskunta on tylsistynyt, ja on sen ansiosta noussut ja myöhemmin pudonnut (Kierkegaard, 1987, 286). Tylsyyden on siten mahdollisesti tulkittavissa eräänlaiseksi voimaksi, joka synnyttää vastareaktion, joka ei kuitenkaan pidä tylsyyttä loitolla ikuisesti.

Tulkinnassaan Harries esittää näkemyksen nihilismistä Kierkegaardin tarkoittaman tylsyyden alkuperänä. Nihilisti ei hänen mukaansa kykene välittämään mistään. Tällöin nihilisti on hänen mukaansa amoralistinen: mikään arvo ei ole hänelle toteuttamisen arvoista. (Harries, 2010, 93.) On huomioitava, että tällainen nihilismi ei aivan täsmälleen ole sitä, mitä olemme tähän mennessä käsitelleet, sillä se ei ainakaan suoraan ilmaise esimerkiksi merkityksen ja itsensä toteuttamismahdollisuuksien puuttumisen roolia nihilismin aiheuttajana. Esimerkiksi abysaalissa nihilismissä havaitsimme, että yksilö ei niinkään kärsi siitä, etteikö mikään arvo olisi toteuttamisen arvoista, vaan siitä, ettei tällä yksilöllä ole mahdollisuutta toteuttaa itselleen mielekkäitä arvoja.

Katsoisin kuitenkin tässä tarkastellun nihilismin muodon olevan tarpeeksi lähellä, jotta vastausta tähän nihilismin muotoon voitaisiin soveltaa myös käsittelemämme nihilismin muotoihin. Lopulta sekä tässä nihilismissä, että käsittelemässämme nihilismissä on kuitenkin kyse siitä, että yksilöllä on ongelma elämän mielekkään toteuttamisen kanssa. Lisäksi Kierkegaard itse kuvaa tylsyyttä seuraavasti: ”Tylsyyden lepää olemassaoloa yhteen punovan tyhjyyden päällä. Sen huimaus on loputonta, samalla tavalla kuin pohjattomaan syvyyteen katsottaessa.” (Kierkegaard, 1987, 291).

Syvyyskäsitteen käyttäminen katsoakseni viittaisi ongelman samanlaiseen hahmottamiseen kuin mitä Nietzsche itse käytti.

Miten tätä tylsyyttä vastaan voisi sitten taistella? Kierkegaard esittää tähän mielenkiintoisen ratkaisun: *vuoroviljely*. Yksilön tulisi vaihdella viljelymetodiaan, sekä viljeltäviä viljelyskasveja. Tällä hän viittaa siihen, että yksilön tulisi pyrkiä saamaan iloa ja merkitystä pienistä asioista, joita elämässä voi kohdata. Hän havainnollistaa tätä viittaamalla lapsiin, jotka löytävät iloa karpästen jahtaamisesta, vankeihin, joille hämähäkin näkeminen voi olla suurikin ilmiö heidän elämässään, ja yksilöihin, jotka kykenevät nauttimaan sateen ropinan kuuntelemisesta. (Kierkegaard, 1987, 292.) Vuoroviljelyssä on siten kyse siitä, että kykenee havaitsemaan tilanteessaan jotain kiinnostavaa, ja tarttumaan siihen kiinni. Olennaista on myös kyky vaihdella tätä kiinnostuksen kohdetta ympäristönsä mukaisesti.

Harries näyttäisi tulkitsevan Kierkegaardia samoin. Hänen mukaansa tällainen ”vuoroviljelyn” rotaatio edellyttää kekseliäisyyttä, sillä tällaisessa metodissa kiinnostuksen kohteeksi valikoituvat tavanomaiset asiat. Ongelmaksi voi muodostua se, että yksilö katsoo, ettei tilanteessa ole mielenkiintoa. Tällöin on hänen mukaansa hyvä muistaa, että mielenkiinto on jotain, jonka yksilön itse tulee asettaa kohteelle. (Harries, 2010, 96.) Se ei siis löydy automaattisesti tilanteesta, vaan edellyttää yksilöä aktiivisesti asettamaan sen itse.

Harriesin Kierkegaardin tulkinnan mukaan mielenkiinto on siten merkityksen etsimistä ympäristöstä, jossa itsessään ei ole merkitystä. Siten se voi tarjota vastauksen nihilismin ongelmaan. Hänen mukaansa maailmaa ei tule ottaa liian vakavasti, sillä se estää meitä näkemästä sitä, kuinka kiinnostava se voi olla. (Harries, 2010, 96.) Tämä mielestäni sopii hyvin ratkaisuksi tarkastelemaamme nihilismiin: vaikka yksilö kärsisi abysaalisen nihilismin tuomasta elämän suunnan ja rakenteiden puutteesta, tai reduktiivisen nihilismin aiheuttamasta merkityksen kadottamisesta, voi hän silti pyrkiä asettamaan itse merkitystä ympäristölleen ja havaitsemilleen asioille. Täten hänestä itsestään tulee merkityksen asettaja, jolloin ulkoapäin tuleva, ympäristön aiheuttama nihilismi voitaisiin ylittää.

4.3 Uskon ritari

Uskon ritari on erityisesti Kierkegaardin kirjassa *Pelko ja vavistus* käytetty käsite, joka hahmottaa eräänlaista optimaalisen yksilön hahmoa. Tässä mielessä Uskon ritari muistuttaa tarkoitukseltaan

Nietzschen yli-ihmistä. Pyrinkin tarkastelemaan, antaako Kierkegaard Uskon ritarille sellaisia ominaisuuksia, joita löytyy myös yli-ihmiseltä, vai onko kyseessä aivan erilainen hahmo. Tarkastelen myös sitä, miten uskon ritarissa ilmenee nihilismin ongelman ylittäminen.

Kierkegaard kuvaa uskon ritaria seuraavasti: "Traaginen sankari luopuu itsestään ilmaistakseen yleisen moraalin vaatimukset, uskon ritari taas luopuu yleisen moraalin vaatimuksista tullakseen yksityiseksi ihmiseksi." (Kierkegaard, 2001, 103.) Tämä on nähdäkseni jo ensimmäinen yhtäläisyys uskon ritarin ja yli-ihmisen välillä. Kuten aiemmin Nietzschen ajatuksia käsitelleissä kohdissa havaittiin, yksi keskeisimpiä tekijöitä hänellä oli laumasta eroaminen, jotta yksilö voisi tavoitella todellista itseään. Samalla tavalla myös Kierkegaard näyttäisi uskon ritarin kautta kehottavan ihmisiä itsenäisyyteen luopumalla yleisen moraalin vaatimuksista, jotta heistä voisi tulla yksityisiä ihmisiä.

Uskon ritariin viitataan myös henkilönä, jota koetellaan koko ajan. Jokaisena hetkenä hänellä olisi mahdollisuus palata yleisen moraalin piiriin, mutta hän ei voi tietää, onko kyseessä kiusaus vai totuus. Lisäksi hänellä on intohimoa keskittää yhteen hetkeen hänen eettisyytensä, ja ottaa tällainen varmuus käyttöönsä aivan yhtä vahvana kuin se oli ensi hetkellä. (Kierkegaard, 2001, 106–107.) Tämä vaikuttaisi viittaavan siihen, että uskon ritari ei voisi tietää varmuudella onko hänen toimintansa lopulta oikein vai väärin. Siten hänen olisi uskottava vahvasti itseensä, ja toimittava tämän uskon mukaisesti. Hänellä olisi myös kykyä ottaa tällainen usko käyttöönsä joka kerta yhtä vahvana.

Kierkegaard vaikuttaisi korostavan vielä lisää yleisestä moraalista eroamisen roolia: "Aito uskon ritari on aina täydellisesti eristyksissä", "Uskon ritari voi turvautua vain itseensä, hän tuntee tuskaa siitä, ettei voi tehdä itseään muille ymmärrettäväksi, mutta hän ei tunne turhamaista tarvetta ryhtyä opastamaan muita oikealle tielle." (Kierkegaard, 2001, 108–109.) Uskon ritari ei siten nähdäkseni ainoastaan pyri erottumaan muista, vaan hän myös toisten opastamisesta kieltäytyessään välttää nostamasta omaa moraaliaan yleiseksi moraaliksi. Siten hän on täysin eristyksissä, eikä hän anna edes oman moraalikäsitteensä houkutella häntä kohti toisia ihmisiä.

Kierkegaardin mielestä moni ei kestä ymmärretyksi tulemattomuutta. Lisäksi uskon ritarin on oltava todistaja eikä opettaja, ja hänen on ymmärrettävä se, mikä on todella suurta, on yhtä lailla kaikkien saavutettavissa. (Kierkegaard, 2001, 110.) Ymmärretyksi tulemattomuus lienee jotain, mikä on lähes välttämätön seuraus, mikäli aikoo erottua laumasta. Nihilismin ongelman ylittämiseksi tämä

näyttäisi olevan olennainen askel sekä Kierkegaardille että Nietzschele: he ovat molemmat käyttäneet tätä näkemystä omissa filosofioissaan.

Todistajan roolia Kierkegaard perustelee sillä, että ”Se, joka tyytyy olemaan vain todistaja, tunnustaa, ettei yksikään ihminen, kaikkein vähäpätöisinkään tarvitse toisen ihmisen osanottoa, sillä sellainen vain alentaa hänen ihmisarvoaan antamalla toiselle tilaisuuden pitää itseään häntä parempana.” (Kierkegaard, 2001, 110.) Tällöin uskon ritari siis näyttäisi pidättäytyvän muodostamasta minkäänlaista opettajan tai saarnaajan suhdetta, koska näin toimiessaan hän pitäisi itseään toista parempana. Oletan tämän liittyvän myös aiemmin käsitellyyn yleiseen moraaliin, josta uskon ritari pyrki eroamaan.

Uskon ritarin keskeinen olemus on nähdäkseni se, että hän pyrkii tulemaan Kierkegaardin sanoin ”yksityiseksi ihmiseksi”. Tässä mielessä hän on olemukseltaan samanlainen kuin Nietzschen yli-ihminen. Molempia yhdistää esimerkiksi laumasta eroamisen prosessi, joka on koettava, jotta he voisivat tulla oleviksi omina itsenään. Uskon ritari kuitenkin myös eroaa yli-ihmisestä, esimerkiksi Jumalasuhteensa kautta. Kierkegaard kirjoitti uskon ritarin olevan ”Jumalan uskottu, Herran ystävä” ja että hän saattaa sinutella taivaan Jumalaa (Kierkegaard, 2001, 106). Kirjassa *Kierkegaard's 'Fear and Trembling' : A Reader's Guide*, tämä sinuttelu on tulkittu yksilön suoraksi ja henkilökohtaiseksi suhteeksi Jumalaan (Carlisle, 2010, 122).

Jumalasuhte ei kuitenkaan katsoakseni ole niin merkittävä ero, etteikö yli-ihmistä ja uskon ritaria voisi pitää samanlaisina. Olennaista tarkastelussani on se, miten nihilismin ongelma voidaan ylittää, ja tämän osalta sekä uskon ritari että yli-ihminen ovat tarjonneet yhteneviä ratkaisuja. Suhde Jumalaan toki antaa yksilölle jotain, mikä eroaa huomattavasti Nietzschen ajattelusta: uskoa siihen, että on olemassa jotain ihmiselämää suurempaa. Nihilismin ongelman ylittämisessä kuitenkin katson, että olennaisimpia ovat ne menetelmät, joihin yksilö voi tarttua. Kaikille ajatus Jumalasta ei esiinny mielekkäänä vaihtoehtona.

4.4 Uskon ritariksi tuleminen, rajallinen ja rajaton

Uskon ritari on kohdannut kärsimyksensä ja tehnyt rajattoman luovutuksen (infinite resignation) liikkeen. Hänen suhteensa rajallisuuteen (finite) perustuu tähän liikkeeseen, sillä hän on tehnyt ja tekee joka hetki rajattomuuden liikkeen. Hän tyhjentää olemassaolonsa surun rajattomassa luovutuksessa, ja rajallinen tuntuu hänestä yhtä miellyttävältä kuin niistä, jotka eivät koskaan

kokeneetkaan mitään korkeampaa. (Carlisle, 2010, 86.) Tämä itsessään selittää sen, mitä uskon ritarin olisi tehtävä. Selventämisen vuoksi on kuitenkin määriteltävä, mitä Kierkegaard tarkoittaa rajattomalla ja rajallisella.

Carlislen tarkastelun mukaan rajaton tarkoittaa henkistä todellisuutta, suhteessa sekä Jumalaan että ihmiseen. Jumalan rakkaus ja voima ovat rajattomia, ja rajattomuus symboloi myös sielun kuolemattomuutta ja sen jatkuvuutta. ”Luovutus” on rajatonta siksi, että se käsittelee henkistä olemusta, rajallisen, maallisen maailman kustannuksella. Luovutus on rajatonta myös siksi, että sen ei ole tarkoitus päättyä, ainakaan ennen kuolemaa. Luovutus on toteutettava jokaisena hetkenä, jatkuvasti. (Carlisle, 2010, 81–82.)

Rajaton luovuttaminen merkitsee siten sitä, että asettaa uskonsa Jumalaan jokaisena hetkenä, silloinkin kun elämäntilanne koettelee ankarimmalla mahdollisella tavalla. Uskon ritari pystyy kuitenkin nauttimaan myös rajallisen, maallisen maailman tuomista nautinnoista (Carlisle, 2010, 86). Hänen jokaisena hetkenä toteuttamansa usko ja luottamus kuitenkin auttavat häntä tilanteissa, joissa nihilismin tuoma merkityksettömyys saattaisi uhata.

Saattaa vaikuttaa kyseenalaiselta, että usko ja luottamus Jumalaan auttaisi yksilöä pääsemään yli nihilismin ongelmasta maailmassa, jossa Jumala on kuollut. On kuitenkin huomioitava, että Kierkegaardin mukaan usko ja epäily kuuluvat yhteen, sillä johonkin voi uskoa vain, mikäli sitä kohtaan on epävarmuutta (Carlisle, 2010, 30). Siten tärkeää Kierkegaardin ajattelussa ei vaikuta olevan lupaus tuonpuoleisesta, vaan usko itsessään on jotain, jota ihminen tarvitsee selviytyäkseen.

Tämän kautta voinee tulkita, että uskon ei edes välttämättä tarvitse suuntautua juuri kristinuskon Jumalaa kohtaan; pelkästään se, että ihmisellä on jotain mihin uskoa ja luottaa hänen elämänsä aikana on riittävä vastaus nihilismin ongelmalle. Kierkegaard itse oli kristitty, ja hänen filosofiansa tämän mukaista, mutta se ei nähdäkseni estä samanlaisen ajattelun soveltamista muussa kontekstissa. Merkityksellistä olisi yksilölle Jumalaan verrattavissa olevaan arvoon tai asiaan uskomisen. Tämä ei välttämättä olisi aivan Kierkegaardin näkemyksen mukaista, mutta sen voinee toteuttaa samanlaisia periaatteita mukailen.

4.5 Ihminen synteessä, tasapaino

Teoksessaan *The Sickness Unto Death*, Kierkegaard hahmottaa ihmistä rajattoman ja rajallisen synteessä. Hänessä yhdistyy ikuinen ja hetkellinen, vapaus ja tarve. (Kierkegaard, 2017, 9.)

Tarkastellessamme nihilismin ongelmaa, yksi olennaisimmista kysymyksistä ratkaisujen suhteen on ollut, miten tulla todelliseksi itseksi? Vastauksiksi olemme katsoneet miten ihminen voi erota laumasta, tai kuinka hän voisi tulla yli-ihmiseksi. Kierkegaard ehdottaa lisäksi seuraavaa: ihminen voi tulla itseksensä syntein kautta (Kierkegaard, 2017, 29).

Syntein hahmottamiseksi on tarkasteltava, miten rajallinen ja rajaton ilmenevät tässä kontekstissa. Kierkegaard on esittänyt, että mikäli ihminen ei tule itseksi, hän kokee epätoivoa. Tämä epätoivo voi ilmetä hänen mukaansa kahdella tavalla, joista ensimmäinen on *rajattomuuden epätoivo rajallisuuden puutteesta johtuen*. (Kierkegaard, 2017, 29.)

Rajattomuuden epätoivon muodossa rajallisuus on rajoittava tekijä, ja rajaton taas laajentava tekijä. Rajallisuuden puute tässä kontekstissa viittaa siihen, ettei yksilö kykene palauttamaan itseään omasta ajatusmaailmastaan rajoittavaan todellisuuteen. Kierkegaard kuvaa rajattomuutta fantasiana, joka taas liittyy mielikuvitukseen. Mielikuvitus osaltaan liittyy tuntemukseen, tietoon ja tahtoon. Mielikuvitus on myös keskeinen osa rajattomuuden prosessia. (Kierkegaard, 2017, 29–30.)

Tämän merkityksen ymmärtämiseksi katsoisin keskeisimmäksi huomioida Kierkegaardin hahmotelman mielikuvituksesta itsen reflektiona: ”Itse on reflektio, ja mielikuvitus on reflektio, se on epäaito esitelmä itsestä, mikä on itsen mahdollisuus. Mielikuvitus on kaiken reflektion mahdollisuus, ja tämän mediumin intensiteetti on itsen intensiteetin mahdollisuus.” (Kierkegaard, 2017, 30.)

Tämän voinee tulkita viittaavan siihen, että yksilö on vaarassa ajautua mielikuvituksensa vietäväksi. Tällöin ihminen kärsii ”rajattomuudesta”, sillä hän ei osaa hillitä tätä mielikuvitustaan. Kierkegaard osoitti aiemmin mielikuvituksen liittyvän tunteeseen, tahtoon ja tietoon. Mielikuvitus voinee tällöin heijastua näiden kautta itsen: voimakkaat tunteet, kuten pelko, himo tai vallan tahto muodostuvat mielikuvituksessa, ja rajoittamattomina ne voivat ajaa yksilön epätoivoon. Yksilö voi siis siten kadottaa itsensä tätä kautta.

Kierkegaard on havainnollistanut tätä epätoivoa esimerkiksi miehestä, joka halusi tulla keisariksi (Caesar): kun mies ei tullutkaan keisariksi, hän kokee epätoivoa. Hän kokee epätoivoa siksi, että hän ei siedä olla oma itsensä. Vastaavasti jos hän olisi tullut keisariksi, olisi hän silti ollut epätoivossa, sillä hän ei olisi tullut itseksensä, vaan hän olisi hankkiutunut eroon tästä itsestä. (Kierkegaard, 2017, 16–17.) Hän siis kärsii siitä, ettei hän voi tulla joksikin, mitä hän ei ole.

Huomionarvoista on vielä se, että tämä voi tapahtua huomaamattomasti; yksilö saattaa kyetä elämään ulkoisesti normaalia elämää, vaikka hän olisi kadottanut itsensä rajattomuuteen. Kierkegaard kertookin: ”Suurin vaara, itsensä menettäminen, voi tapahtua huomaamatta, kuin se ei olisi mitään; kaiken muun, käden, jalan, viiden dollarin, vaimon, jne., menettäminen tulisi taatusti huomatuksi.” (Kierkegaard, 2017, 32.)

Rajallisuuden epätoivossa ihminen toimii päinvastoin kuin rajattomuuden epätoivossa; hän on ahdasmielinen ja ”alkukantaisuudestaan” luopunut. Itseksi tulemisen sijasta hänestä tulee numero, vain yksi ihminen lisää. Alkukantaisuudella Kierkegaard viittaa tässä ympäristössä siihen, että ihmisellä on ”alkukantaisesti” pyrkimys tulla itseksi. Tällainen yksilö ei siten lähesty rajattomuutta ollenkaan, vaan hän toimii päinvastoin. (Kierkegaard, 2017, 33.) Tulkitsen, että tällöin rajattomuuden puute merkitsee sitä, että yksilö ei syystä tai toisesta uskalla harjoittaa itsenäistä unelmointia. Hän ei siten pyri Nietzschen kautta tarkasteltuna erottumaan laumasta, vaan jää osaksi sitä.

Kierkegaard onkin kuvannut tästä nousevaa epätoivoa sellaiseksi, jossa yksilö katsoo, miten muut toimivat, jolloin hän unohtaa itsensä. Hän ei uskalla uskoa itseensä, ja kokee liian työlääksi sen, että pyrkisi olemaan oma itsensä. Hänelle on helpompaa ja turvallisempaa pyrkiä olemaan kuin muut, olemaan imitaatio. (Kierkegaard, 2017, 33–34.)

Tämän tulkinnan osalta on huomionarvoista se, miten se hahmottaa nihilismin ongelmaa hyvin samalla tavalla kuin Nietzschekin: molemmat vaikuttavat tulkinneen, että yhteiskunnassa vaikuttaa eräänlainen laumamoraali, johon yksilö voi hukkua. Tämä on osa nihilismin ongelmaa sekä siihen esitettäviä ratkaisuja. Kierkegaard ei itse käyttänyt teoksessaan termiä nihilismi, vaan hän kuvaa sitä, ehkä yhtä osuvasti, epätoivoksi. Tästä huolimatta on kuitenkin ilmeistä, että molemmat ajattelijat ovat havainneet saman ongelman, ja pyrkineet tarjoamaan siihen ratkaisua.

Rajallisuuden epätoivosta mainittakoon vielä se, että tällaisesta kärsivää ihmistä voi tuskin ikinä huomata; heidän kärsimyksensä ei näy ulospäin. He eivät välttämättä edes itse koe kärsivänsä. Tämä johtuu siitä, että tällainen elämäntyyli ei pidä sisällään esimerkiksi nolatuksi tulemisen riskiä, vaan se vaikuttaa ylipäätään turvalliselta ja mukavalta elämältä. Tällainen ihminen on hiljaa, sillä tällöin hänelle ei koidu seurauksia siitä, mitä hän olisi saattanut sanoa. (Kierkegaard, 2017, 34.)

Mielestäni tämä kuvaus tuo jälleen yhden aspektin lisää, jonka kautta voidaan todeta Kierkegardin ja Nietzschen ajattelevan yhteneväisesti: Kierkegaard on kuvannut yksilöä, joka välttelee kärsimystä,

pidättäytyy uhkaavista ja mahdollisesti hankalista tilanteista, ja keskittyy olemaan kuin muut, pyrkien mukavaan ja turvalliseen elämään. Tämä kuulostaa sopivalta kuvaukselta Nietzschen *Viimeiselle ihmiselle*. Kyseessä on jälleen yksi osoitus siitä, että kaksi eri ajattelijaa on tunnistanut nihilismin ongelman, ja siinä ilmenevät ominaisuudet. Tämä vahvistanee ainakin sitä, että ihmisyhteisöissä on havaittavissa tiettyjä toimintamalleja, joiden voisi tulkita rajoittavan yksilön mahdollisuutta toteuttaa todellista itseään.

4.6 Synteesi

Tähän mennessä on tarkasteltu, kuinka yksilö voi rajallisuuden ja rajattoman kautta kokea ”epätoivoa”, jolloin yksilö ei voi tulla todelliseksi itsekseen. Kierkegaard on esittänyt, että ”itse” on synteesi (Kierkegaard, 2017, 28). Tästä voidaan päätellä, että itseksi tuleminen vaatii tasapainon rajallisen ja rajattoman välillä. Kuten aiemmin tulkittiin, jos ihminen keskittyy liikaa rajattomaan, ”mielikuvitukseensa”, hän katoaa sinne ja tulee kärsimään, sillä hän ei välttämättä mielikuvituksensa toteutumisenkaan kautta voisi tulla itsekseen. Vastaavasti mikäli yksilö jättää rajattoman huomiotta, hän katoaa ihmismassaan, ollen pelkkä ratas yhteisön koneistossa. Tällöin yksilö ei tule itseksi, sillä hän pyrkii sopeutumaan lauman odotuksiin ja normeihin.

Synteesi on siten tasapaino näiden kahden välillä. Kierkegaard on kuvannut synteesiä seuraavasti: ”Itse on synteesi, jossa rajallinen on rajoittava tekijä, ja rajaton laajentava tekijä.” (Kierkegaard, 2017, 29.) Synteesisissä on siten kyse vapaudesta. Tulkitsen, että tullakseen itseksi yksilön on kyettävä hyödyntämään rajatonta siten, että hän saattaa tulkita ja tunnistaa sen, mitä hän tahtoo. Jotta hän ei katoaisi tähän mielikuvituksen voimaan, hänen on myös osattava rajoittaa itseään rajallisen kautta. Rajallinen pitää siten yksilön kiinni todellisuudessa, estäen häntä uppoutumasta liian syvälle mielikuvitukseensa. Itse, josta Kierkegaard puhuu, on siten yksilö, jossa yhdistyvät nämä molemmat ominaisuudet.

5. Nietzschen ja Kierkegaardin näkemysten yhteneväisyys

Tähän mennessä olen käynyt läpi sitä, miten sekä Kierkegaard että Nietzsche ovat pyrkineet omalla tyylillään tarjoamaan vastauksia nihilismin ongelmaan. Tässä kappaleessa tarkastelen sitä, mitä yhteistä ja mitä eroavaisuuksia heidän ajattelustaan löytyi, ja pohdin, mitä merkitystä heidän ajattelullaan voisi olla nihilismille postmodernissa maailmassa.

Käydessäni läpi Kierkegaardin kirjallisuutta, sekä hänen kirjallisuuttaan tulkitsevia teoksia huomasin, miten samanlaista hänen ajattelunsa on paikoittain ollut Nietzschen kanssa. Molemmilla esiintyy vahvasti ajatus laumasta ja siitä eroamisesta. Molemmat ovat katsoneet, kuten tarkastelemistamme näkemyksistä olemme huomanneet, että ihmisen olisi kehityttävä omaksi itsekseen, eroon laumasta.

Toinen Nietzscheä ja Kierkegaardia yhdistävä näkemys on ajatus siitä, että ihmisen olisi mahdollista kehittyä nykyisestä muodostaan kohti jotain suurempaa. Nietzscheillä tämä oli yli-ihminen, Kierkegaardilla taas uskon ritari. Molempia yhdistää ilmeinen pyrkimys itsenäisyyteen. Laumasta eroaminen on tässä tärkeä prosessi, mutta se ei ole päämäärä. Yli-ihmisen päämäärä vaikuttaisi olevan vaikuttavien moraalisääntöjen tunnistaminen, ja oman, itsenäisen moraalin luonti. Yli-ihmiseksi ei voi välttämättä tulla kukaan, mutta tässä ajattelussa itse matka on tärkein.

Kierkegaardin uskon ritari muistuttaa yli-ihmistä siinä, kuinka myös hän pyrkii tunnistamaan yleisen moraalin vaikutuksen, ja pyrkii siitä eroon kohti itsenäisyyttä. Uskon ritari kuitenkin myös eroaa yli-ihmisestä, sillä hän pyrkii harjoittamaan uskoa ja luottamusta jokaisena hetkenä, kuitenkin unohtamatta rajallisen, maallisen maailman tuomia elämyksiä. Jumalsuhde ei ehkä ole kuitenkaan välttämätön, vaan kyse voi pikemminkin olla siitä, että on jotain, mihin uskoa ja luottaa.

Nietzschen ja Kierkegaardin osalta vielä ainakin yksi yhdistävä tekijä: viimeinen ihminen ja rajallisuuden epätoivo. Näissä molemmissa yksilö keskittyy turvalliseen ja rauhalliseen elämään, vältellen kärsimystä ja vastoinkäymisiä. Molemmat ajattelijat suhtautuvat tällaiseen yksilöön negatiivisesti, nähden hänet jonain, joka ei voi olla oma itsensä. Molemmat myös vaikuttavat katsovan, että tämä yksilö ei kuitenkaan näennäisesti kärsi tilastaan, vaan hän saattaa elää ulkoisesti normaalilta vaikuttavaa elämää.

Olen tässä tarkastelussa esitellyt Kierkegaardin osalta myös vuoroviljelyn ja synteetin käsitteet ratkaisuinä nihilismin ongelmaan. Nietzschen osalta en ole tutkimuksessani löytänyt näille vastineita.

Vuoroviljelyssä Kierkegaardin mukaan yksilön tulisi etsiä nautintoa ja merkitystä hänen ympäristöstään. Keskeistä oli yksilön rooli merkityksen antajana, eli tilanteet eivät itsessään ole merkityksellisiä, mutta tarkasteleva yksilö antaa merkityksen niille. Tämä nähdäkseni on yksi tapa nihilismin ongelman ylittämiseksi: merkityksen puute korvataan nostamalla itsensä merkityksen antajan asemaan.

Synteessissä kyse on taas ihmisestä rajallisen ja rajattoman yhdistelmänä. Synteessissä ei ehkä itsessään ole suoraa ratkaisua nihilismiin, mutta se tarjoaa nähdäkseni työkalun sille, miten ihminen voi tulla vapaaksi ja estää itseään katoamasta ihmismassaan tai ylenpalttiseen fantasiointiin. Mikäli tämä ei ratkaise nihilismia, se ainakin auttaneee yksilöä askeleen verran kohti sitä, mistä hän voisi saada merkitystä.

6. Merkitys nihilismille postmodernissa kontekstissa

Olettaisin, että se, minkä sekä Nietzsche että Kierkegaard ovat nähneet ongelmana omana aikanaan, on läsnä oleva ongelma myös nykymaailmassa. Tämä oletukseni perustuu siihen, että ihminen on tietynlainen elämänmuoto, joka tuskin on historian, varsinkin viimeisen sadan vuoden kuluessa, kokenut suurta muutosta. Nietzsche kuvasi aikanaan ihmisten laumakäyttäytymistä. Nähdäkseni tämä käyttäytyminen ei ole muuttunut, pikemminkin se on voimissaan, esimerkiksi sosiaalisessa mediassa. Trendit ja sosiaalisen median toimintakulttuuri sanelevat mielipiteiden ja yksilön elämäntyylin arvon. Vähimmillään valtavirrasta poikkeaminen voi johtaa huomiotta jäämiseen, pahimmillaan pilkan kohteeksi joutumiseen. Nihilismi esiintyy täten nähdäkseni siinä, miten yksilö ei katso kykenevänsä toteuttamaan itseään ja arvojaan, ja siten löytämään elämästä merkitystä, sillä hän on abysaalisen nihilismin mukaisesti ilman toimintakehystä, tai ainakaan toimintakehys ei ole sellainen, johon hän täysin sopisi. Yksilöt voivat toki muodostaa omia alakulttuurejaan, mutta nämä saattavat myös päätyä massojen mielipiteiden kohteeksi.

On huomioitava tosin, ettei valtavirtaa tai laumaa pidetä pahana asiana. Olennaista on se, että yksilö tietäisi omien arvojensa ja hänelle merkityksellisten asioiden todellisen luonteen; ovatko ne, mitä hän todella yksilönä haluaa. Mikäli näin on, ja ne toteutuvat laumassa, ei hänellä ole tarvetta erota siitä, sillä hän ei kärsi nihilismistä, ainakaan sen abysaalisesta muodosta: hänellä on valmis toimintakehys, jossa hän voi toteuttaa arvojaan ja tuntea merkitystä. Katsoisin Nietzschen ajatelleen samoin, sillä hän sanoi, ettei yksilön tulisi erota laumasta, jos hän ”kuulee itsessään altruistisesti ymmärrettävän moraali-imperatiivin.” (Nietzsche, 1968, 162).

Käsittelinkin tutkimuksessani laumasta erottumista, mikäli ei koe sitä omakseen. Katsoisin, että laumamoraali ilmenee olennaisesti nykyään sosiaalisessa mediassa: mielipiteet, ajatukset ja (mis)informaatio liikkuvat nopeasti, ja tavoittavat suuren määrän ihmisiä. Nopeasti liikkuvassa maailmassa kovin moni tuskin käyttää aikaansa tiedon kriittiseen suodattamiseen. Katsoisinkin

laumailmiöiden tunnistamisen olevan tärkeää siksi, että silloin yksilö saattaisi paremmin ymmärtää ja tunnistaa mahdollisen kärsimyksensä taustalla olevia tekijöitä, oli kyse sitten vaikka ulkonäköpaineista tai omien arvojen tai näkemysten toteuttamisen hankaluudesta johtuvasta merkityksen puutteen kokemuksesta.

Tämä on tosin omaa tulkintaani, eikä sillä siten ole vielä samanlaista meriittiä kuin alan kokeneemmilla tutkijoilla. Tästä huolimatta kuitenkin koen, että nihilismin ongelman ilmenemisen käytännöllinen tarkastelu nykyajassa on tärkeää, sillä kuka tahansa voi päätyä sen uhriksi. Lopuksi palaan kuitenkin vielä tarkastelemaan Woodwardin kirjaa *Nihilism in Postmodernity*.

Tässä tutkimuksessa puhuessani nihilismistä viittasin alussa tehtyihin rajauksiin, reduktiiviseen ja abysaaliseen nihilismiin. Nämä termit määrittelevät nihilismin postmodernia ilmentymistä hyvin, mutta koen, että on tärkeää tarkastella postmodernin nihilismin ilmentymistä vielä hieman tarkemmin. Tämä ei tarkoita, että reduktiivinen ja abysaalinen nihilismi menettäisivät merkityksensä: pyrin pikemminkin siihen, että saamme postmodernista ilmiöstä lopuksi kattavamman kuvan. Siksi tarkastelenkin lyhyesti, miten nämä kaksi ilmenemismuotoa sopivat tutkimukseni alussa mainittuihin nihilismin toiseen ja kolmanteen vaiheeseen.

Nihilismin toisessa vaiheessa mainittiin olennaisena Jumalan kuolema (Woodward, 2009, 134–135). Jumalan kuolema on keskeinen osa Nietzschen filosofiaa, joten hänen teorioidensa voi siten katsoa olevan sovellettavissa postmoderniin nihilismiin. Koska vertailussa huomasimme Kierkegaardin ajattelussa olevan runsaasti samanlaisuuksia Nietzschen kanssa, lienee mahdollista olettaa, että myös hänen ajatteluaan voidaan soveltaa postmodernissa.

Lisäksi katsoisin, että Kierkegaardin vuoroviljelyn käsite, jossa kyse oli yksilöstä merkityksen asettajana, olisi hyötyä Baudrillardin postmodernin nihilismin, rationaalisuuden ylivalaistuksesta johtuvan merkityksen menettämisen ylittämässä: merkitys voi olla rationaalisuuden kautta poistettu jokaisesta kohteesta, mutta se ei mielestäni estäisi yksilöä asettamasta kohteelle omaa merkitystään. Ajatellaan esimerkiksi sateen ääntä sen osuessa kattoon: rationaalisuus voi selittää äänen synnyn, ja ehkä sen miksi ihmiset pitävät sitä rauhoittavana tai miellyttävänä. Se ei silti mielestäni tarkoita, etteikö sateen äänellä voisi olla muuta merkitystä. Yksilö voisi esimerkiksi ajatella, miten kyseinen ääni sopii hänen senhetkiseen elämäntilanteeseensa. Mikäli yksilö on merkityksen asettaja, ei tällöin välttämättä voida edes rajata sitä, miten monta erilaista merkitystä jollekin ilmiölle voidaan asettaa.

7. Lopuksi

Tässä tutkielmassa olen pyrkinyt perehtymään siihen, miten sekä Nietzsche että Kierkegaard ovat pyrkineet vastaamaan nihilismin ongelmaan. Päätavoitteenani on ollut havainnollistaa sitä, miten eksistentiaalifilosofiasta voitaisiin nostaa ratkaisuja nihilismin ongelmaan, myös nykypäivän kontekstissa. Olen myös määritellyt tutkielmassani sitä, miten nihilismi voi esiintyä. Tarkastelemani nihilismin rajaukset eivät kuitenkaan ole ainoita nihilismin määritelmiä, vaan ne kuuluvat eksistentiaalisen nihilismin piiriin.

Tarkastellessani Nietzsche ja Kierkegaardin ajattelua havaitsin, että ne olivat sisällöltään monelta osin samankaltaisia. Jonkinlaista yhtäläisyyttä oli odotettavissa, mutta en odottanut tutkimukseni aikana havaitsevani niin montaa yhtäläisyyttä. Tämän voisi katsoa osoittavan että nihilismin ongelman on tulkittu olevan ainakin jossain määrin todellinen, ja että siihen on nähty olevan tietynlaisia ratkaisukeinoja.

Keskeistä sekä Nietzscheä että Kierkegaardilla nihilismin ylittämässä vaikutti olevan yksilön itsenäistyminen. Molemmat esittivät tämän tärkeänä osana heidän optimaaliseksi yksilöksi tulemisen prosessia (yli-ihminen ja uskon ritari). Se, että molemmilla oli ylipäätään ajatus optimaaliseksi yksilöksi kehitymisestä on jo itsessään vahva yhdistävä elementti. Lisäksi molemmat kuvasivat myös epäoptimaalista yksilöä: Nietzsche käytti tästä termiä viimeinen ihminen, Kierkegaard puolestaan viittasi tällaisiin yksilöihin ”rajallisuuden” epätoivosta kärsivinä.

Yhdistävien tekijöiden lisäksi ainakin Kierkegaard on esittänyt nihilismin ylittämiseksi myös sitä, että yksilö toimisi itse merkityksen antajana (vuoroviljely). Lisäksi hän on kuvannut ihmistä synteesinä, rajallisen ja rajattoman yhdistelmänä. Tämä vaikutti olevan olennainen työkalu ”itseksi” tulemiselle.

Tarkasteltujen filosofisten ratkaisujen lisäksi perehdyin lyhyesti siihen, miten nämä ratkaisut soveltuvat postmoderniin maailmaan. Havaitsin, että postmodernissa maailmassa (Baudrillardin kautta tulkittuna) nihilismi vaikuttaisi esiintyvän edelleen sellaisessa muodossa, että tarkasteltujen filosofien näkemyksiä voitaisiin soveltaa siihen. Muutenkin katson, että nykyajassa vaikuttavissa toimintakehyksissä, kuten sosiaalisessa mediassa esiintyy ilmiöitä, joihin näiden filosofien ajattelusta voisi olla apua. Täten tekemäni tarkastelu ei siten ollut nähdäkseni turha.

Tulkitsisin tutkimuksestani olevan siten pääteltävissä seuraavaa: eksistentiaalifilosofien ajattelua voidaan soveltaa nihilismin ongelman ylittämiseen, myös nykypäivänä. Sekä Kierkegaard että

Nietzsche ovat antaneet kuvauksia nihilismistä, jotka ovat tunnistettavissa myös nykyajassa. He ovat tarjonneet tähän ongelmaan myös ratkaisuja, joten ne lienevät sovellettavissa tänäkin päivänä. Se, kuinka tehokkaita nämä ratkaisut voivat olla, on kuitenkin toinen kysymys, toiselle tutkimukselle.

8. Lähteet

Carlisle, Clare (2010): *Kierkegaard's Fear and Trembling: A Reader's Guide*. London ; New York: Continuum.

Harries, Karsten (2010): *Between Nihilism and Faith: A Commentary on Either/or*. Berlin ; New York: De Gruyter.

Huddleston, Andrew. "Nietzsche on Nihilism: A Unifying Thread." *Philosophers' Imprint* 19 (2019): 1.

Jesinghausen, Martin (2010): *Nietzsche's Thus Spoke Zarathustra*. Edinburgh: Edinburgh University Press.

Kierkegaard, Søren, Howard V. Hong, ja Edna H. Hong (1987). *Either/or: Part 1*. Princeton, N.J. :: Princeton University Press.

Kierkegaard, Søren (2001): *Pelko ja vavistus*. Juva, WS Bookwell Oy.

Kierkegaard, Søren (2017): *The Sickness Unto Death*. Createspace Independent Publishing Platform.

Nietzsche, Friedrich (2014): *Beyond Good and Evil*. Lontoo, Penguin Books Ltd.

Nietzsche, Friedrich, ja Jari Tammi (2008): *Näin Puhui Zarathustra: Kirja Kaikille Eikä Kenellekään*. Helsingissä: Pikku-idis.

Nietzsche, Friedrich Wilhelm, Walter Arnold Kaufmann, ja R. J. Hollingdale (1968): *The Will to Power*. Vintage Books ed. New York: Vintage Books.

Woodward, Ashley (2009): *Nihilism in Postmodernity: Lyotard, Baudrillard, Vattimo*. Aurora, Colo.: Davies Group, Publishers.